

Η Ψυχολογία της Ομολογίας:

Η συνεισφορά της Δικαστικής Ψυχολογίας στην ανεύρεση της ουσιαστικής αλήθειας και την προστασία των δικαιωμάτων του υπόπτου

Ιφιγένεια Καράνη

Ψυχολόγος MSc, Υποψήφια Διδάκτορας Τμήματος Ψυχολογίας
Πανεπιστημίου Κρήτης

1. Εισαγωγή

Στα τέλη της δεκαετίας του 1980, μία νεαρή γυναίκα δέχτηκε βίαιη επίθεση ενώ έκανε τζόκινγκ στο Central Park της Νέας Υόρκης. Υπέστη σοβαρή σωματική και σεξουαλική κακοποίηση αλλά κατάφερε να επιβιώσει, παρουσιάζοντας ωστόσο πλήρη αμνησία για τα όσα είχαν λάβει χώρα. (Meili, 2003). Μέσα σε 48 ώρες η αστυνομία προσήγαγε πέντε εφήβους, αφρικανικής και νοτιο-αμερικανικής καταγωγής ηλικίας 14-16 ετών. Οι συλλήψεις βασίστηκαν αποκλειστικά στις ομολογίες των ανήλικων υπόπτων, δίχως την εύρεση φυσικών αποδεικτικών στοιχείων στη σκηνή του εγκλήματος.

Δεκατρία χρόνια αργότερα, ο πραγματικός ένοχος ομολόγησε οικειοθελώς και ανέλαβε την αποκλειστική ευθύνη για το έγκλημα, ενώ εξέτιε ποινή για τρεις βιασμούς και μία ανθρωποκτονία που διέπραξε μετά την πολύκροτη επίθεση στο πάρκο. Σε αντίθεση με την υπόθεση των πέντε ανηλίκων, αυτή η ομολογία ήταν ακριβής και παρείχε πλούσιες πληροφορίες για το έγκλημα, το οποίο και επιβεβαιώθηκε μετά από εξετάσεις DNA (Gudjonsson, 2003b).

Στην απέναντι πλευρά του ωκεανού, στα μέσα της δεκαετίας του 1970, δέκα βρετανοί πολίτες -εννέα Ιρλανδοί και μία Αγγλίδα- συνελήφθησαν και καταδικάστηκαν σε ισόβια κάθειρξη για τρομοκρατικές ενέργειες. Κατά τη διενέργεια της προανακριτικής διαδικασίας, οι οκτώ από τους δέκα υπόπτους είχαν προβεί σε αυτο-ενοχοποιητικές δηλώσεις, τις οποίες αργότερα ανακάλεσαν, υποστηρίζοντας μέχρι τέλους ότι είναι αθώοι. Αθωώθηκαν μία δεκαετία αργότερα καθώς αποδείχτηκε ότι η αστυνομία είχε αποσπάσει τις ομολογίες τους, υποβάλλοντάς τους σε έντονη σωματική και ψυχολογική πίεση, ενώ παράλληλα απέκρυψε αποδεικτικά στοιχεία που θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ευνοϊκά στο δικαστήριο.

Πρόκειται για δύο ξεχωριστές υποθέσεις με πολλά κοινά στοιχεία, οι οποίες έμειναν γνωστές στην ιστορία ως οι «Τέσσερις του Guildford» και οι «Έξι του Birmingham», αποτελώντας τις πιο γνωστές νομικά εσφαλμένες καταδίκες του Συστήματος Ποινικής Δικαιοσύνης στην Αγγλία (Gudjonsson, 2003b).

Παρά τη συμβολική αξία και δημοσιοποίηση των παραπάνω περιπτώσεων, αυτές φαίνεται να αποτελούν την κορυφή μόνο του παγόβουνου, καθώς δεν πρόκειται για μεμονωμένα περιστατικά. Σε διεθνές πλαίσιο ένα σημαντικό ποσοστό πολιτών που ενώ κατά το παρελθόν κατηγορήθηκε και καταδικάστηκε μετά την απόσπαση μιας ψευδούς ομολογίας, στη συνέχεια αθωώθηκε (Kassin & Gudjonsson, 2004).

Είναι αξιοσημείωτο ότι από τις εκατοντάδες νομικά εσφαλμένες καταδίκες-αποτέλεσμα λανθασμένης δικανικής κρίσης που έχουν έρθει στο φως- το 29 τοις εκατό αφορούν ψευδείς ομολογίες (Innocence Project, 2021). Τα προαναφερθέντα στοιχεία οδήγησαν στη διεξαγωγή σειράς εμπειρικών μελετών, ώστε να διερευνηθούν οι παράγοντες εκείνοι που διαδραματίζουν σημαντικό και συχνά καθοριστικό ρόλο στην απόσπαση ψευδών ομολογιών. Καθοριστική είναι η συνεισφορά της επιστήμης της ψυχολογίας στη μελέτη και πρόληψη εσφαλμένης διαμόρφωσης νομικής κρίσης και καταδίκης.

Διαφορετικοί κλάδοι της ψυχολογίας, όπως η κλινική, η αναπτυξιακή, η κοινωνική και η γνωστική ψυχολογία, έχουν συνδυάσει τις θεωρίες και τις ερευνητικές τους μεθόδους για τη διεξοδική μελέτη τόσο της ομολογίας ως αποδεικτικού μέσου, όσο και των μεθόδων της απόσπασής της αλλά και της επίδρασής της στους δικαστές, τους ενόρκους και τους απλούς πολίτες.

2. Από την Ανάκριση στη Διερευνητική Συνέντευξη

Στο παρελθόν, οι λεγόμενες πρακτικές ανάκρισης «τρίτου βαθμού», δηλαδή οι πρακτικές πρόκλησης σωματικού και ψυχικού πόνου με τη χρήση βασανιστηρίων από τις αστυνομικές αρχές, αποτελούσαν τον κύριο τρόπο απόσπασης ομολογιών ή άλλου είδους πληροφοριών από τους υπόπτους.

Η εφαρμογή των μεθόδων αυτών μειώθηκε ραγδαία τη δεκαετία του 1960 και αντικαταστάθηκε από περισσότερο επαγγελματικές και προσανατολισμένες στην άσκηση ψυχολογικής πίεσης ανακριτικές τεχνικές (Kassin et al., 2010). Ωστόσο, το Ανώτατο Δικαστήριο των Ηνωμένων Πολιτειών στην υπόθεση *Miranda v. Arizona* (1966) αναγνώρισε ότι μία ανάκριση που βασίζεται σε μεθόδους άσκησης ψυχολογικής βίας και πίεσης, οδηγεί επίσης στον εξαναγκασμό, τη χειραγώγηση και τελικά στην εξαπάτηση του υπόπτου.

Σύμφωνα με μελέτες, σε πολλές περιπτώσεις φαίνεται ότι ο σκοπός μίας ανάκρισης δεν είναι τόσο η ανεύρεση της ουσιαστικής αλήθειας, όσο η απόσπαση ενοχοποιητικών δηλώσεων ή και ακόμα και πλήρους ομολογίας, προκειμένου να διασφαλιστεί η καταδίκη των φερόμενων ως δραστών (Leo, 2008). Έτσι, η ανακριτική διαδικασία σχεδιάζεται σκόπιμα με τέτοιο τρόπο ώστε να αυξάνει τα επίπεδα άγχους και ανασφάλειας, ανησυχίας και απόγνωσης, με απώτερο σκοπό να καμφθεί η αναμενόμενη αντίσταση του υπόπτου.

Ένα τέτοιο χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η τεχνική Reid, η οποία αναπτύχθηκε από τον John E. Reid σε συνεργασία με τον Fred Inbau τη δεκαετία του 1940, οδηγώντας το 1962 στην έκδοση του πρώτου εγχειριδίου. Η εν λόγω τεχνική θεωρείται η πιο δημοφιλής ανακριτική προσέγγιση και χρησιμοποιείται ευρέως μέχρι σήμερα στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής.

Πρόκειται ειδικότερα, για μία διαδικασία εννέα βημάτων που προσανατολίζονται στην εφαρμογή τακτικών «μεγιστοποίησης - ελαχιστοποίησης», με απώτερο σκοπό τη χειραγώγηση του υπό ανάκριση ατόμου. Η τακτική της «μεγιστοποίησης» περιλαμβάνει μεταξύ άλλων, την εξαπόλυση κατηγοριών από τον ανακριτή σε βάρος του υπόπτου, την παρουσίαση ψευδών αποδεικτικών στοιχείων και την απόρριψη κάθε προσπάθειας του ατόμου να αρνηθεί τις κατηγορίες. Αντιθέτως, στην περίπτωση της «ελαχιστοποίησης», οι ανακριτές συμπεριφέρονται με προσποιητή συμπάθεια στον ύποπτο και προτείνουν ηθικές δικαιολογίες για το εκάστοτε έγκλημα, παρουσιάζοντας «σενάρια» που μειώνουν τη σοβαρότητα του εγκλήματος και οδηγούν εσφαλμένα τους υπόπτους στο συμπέρασμα πως η ομολογία είναι η μόνη διέξοδος (Inbau et al., 2013).

Στην Αγγλία από την άλλη, τη δεκαετία του 1990 ξέσπασε έντονη κριτική γύρω από τις ανακριτικές μεθόδους. Ο Williamson (1993) δήλωσε ότι η ανήθικη συμπεριφορά των ανακριτών, οι οποίοι ήταν επαγγελματίες ακατάλληλοι και δίχως ειδική εκπαίδευση στην απόκτηση αξιόπιστων αποδεικτικών στοιχείων, είχε ως αποτέλεσμα τον κλονισμό της εμπιστοσύνης των πολιτών στην αστυνομία και τη δημιουργία ενός αισθήματος ανασφάλειας Δικαίου.

Ο Shepherd (1991) πρώτος πρότεινε την καθιέρωση του όρου «διερευνητική συνέντευξη» αντί της «ανάκρισης» για να τονίσει την επιτακτική ανάγκη μετάβασης από μία εχθρική και ιδιαίτερα καταπιεστική τακτική, στην υιοθέτηση μιας προσέγγισης προσανατολισμένης στην αντικειμενική αναζήτηση πληροφοριών και την ανεύρεση της ουσιαστικής αλήθειας. Η διερευνητική συνέντευξη και η ομολογία ως αποδεικτικό μέσο ελέγχονται από το Police and Criminal Evidence Act (PACE), που βασίζεται σε πέντε Κώδικες Πρακτικής, παρέχοντας στους προανακριτικούς υπαλλήλους -σύμφωνα με τις επιταγές του νομικού πλαισίου- σαφή καθοδήγηση σχετικά με τις διαδικασίες και την κατάλληλη μεταχείριση των υπόπτων.

Μετά τις περιβόητες εσφαλμένες καταδίκες των «Τεσσάρων του Guildford» και των «Έξι του Birmingham», η Ένωση των Αρχηγών της Αστυνομίας της Αγγλίας και της Ουαλίας (ACPO), δημοσίευσε το πρώτο εθνικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα για δικανικές συνεντεύξεις μαρτύρων και υπόπτων, γνωστό με το ακρωνύμιο PEACE. Το συγκεκριμένο πρωτόκολλο αναπτύχθηκε κατόπιν στενής συνεργασίας της αστυνομίας με ψυχολόγους και δικηγόρους. Το PEACE χρησιμοποιήθηκε για να περιγράψει τα πέντε διακριτά μέρη μίας διερευνητικής συνέντευξης: α) προετοιμασία και σχεδιασμός ('preparation and planning'), β) συμμετοχή και επεξήγηση ('engage and explain'), γ) απολογισμός ('account'), δ) κλείσιμο της διαδικασίας ('closure') και ε) αξιολόγηση ('evaluate').

3. Γιατί κάποιος προβαίνει σε Ομολογία;

Η ομολογία διάπραξης ενός εγκλήματος μπορεί να έχει καταστροφικές συνέπειες στη ζωή του εκείνου που ομολογεί. Η ακεραιότητα και η υπόληψη του κατηγορούμενου, πλήττονται ανεπανόρθωτα ενώ η ελευθερία του διακυβεύεται σημαντικά καθώς το ενδεχόμενο της επιβολής μιας ποινής είναι ιδιαίτερα υψηλό.

Ένα σημαντικό ωστόσο ποσοστό υπόπτων προβαίνει σε ομολογία κατά την προανακριτική και ανακριτική διαδικασία, παρά τις αρνητικές συνέπειες που συνεπάγεται. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, οι λόγοι που οδηγούν κάποιον σε ομολογία μπορούν να γίνουν κατανοητοί μέσα από ένα σύνολο παραγόντων που σχετίζονται με τις περιστάσεις και τα χαρακτηριστικά της

εκάστοτε περίπτωσης, τη συμπεριφορά της αστυνομίας, τις ιδιαίτερες συνθήκες, αλλά και τη στάση, την προσωπικότητα, και τις εμπειρίες του υπόπτου (Gudjonsson, 2003a).

Έχουν προταθεί ποικίλα θεωρητικά μοντέλα για την επεξήγηση του φαινομένου της ομολογίας, με το γνωστικό-συμπεριφορικό μοντέλο του Gudjonsson (2003b) να είναι ένα από τα επικρατέστερα. Σύμφωνα με τον Gudjonsson (2003b), η απόφαση ενός υπόπτου να ομολογήσει μπορεί να ερμηνευτεί υπό το πρίσμα της εξέτασης των ιδιαίτερων όρων και τις συνθηκών προανάκρισης κάτω από τις οποίες αυτή έλαβε χώρα (όπως π.χ την παραβίαση θεμελιωδών δικαιωμάτων μετά την υιοθέτηση παράτυπων και μη θεσμικών τακτικών, κ.ά.), τις αρνητικές ψυχοσυναισθηματικές επιπτώσεις τις οποίες προκάλεσε στο άτομο (π.χ υπέρμετρο άγχος, ανασφάλεια, φόβος, κ.ά.), τις συνέπειες στις φυσιολογικές του λειτουργίες (π.χ. μεγάλη σωματική καταβολή, αϋπνία, πόνος, δίψα, κ.ά.) και τα γνωστικά σχήματα στα οποία το οδήγησε (π.χ. προσδοκίες για καλύτερη ποινική μεταχείριση σε περίπτωση ομολογίας ή το αντίθετο στην περίπτωση μη ομολογίας, επιπτώσεις στην οικογένειά του).

Οι συνέπειες της απόφασης ενός υπόπτου να ομολογήσει μπορεί να είναι είτε άμεσες ή βραχυπρόθεσμες, είτε έμμεσες ή μακροπρόθεσμες. Οι άμεσες αφορούν τις επιπτώσεις με τις οποίες ο ύποπτος θα έρθει αντιμέτωπος μέσα σε λίγα κιόλας λεπτά ή σε λίγες ώρες μετά την ομολογία, ενώ οι μακροπρόθεσμες συνέπειες λαμβάνουν χώρα μέσα σε διάστημα ημερών, μηνών ή και ετών.

Έρευνες επισημαίνουν ότι η συμπεριφορά των ατόμων επηρεάζεται περισσότερο από τις βραχυπρόθεσμες παρά από τις μακροπρόθεσμες συνέπειες μίας απόφασης (Kassin et al., 2010). Αυτό φαίνεται να συμβαίνει διότι τα άμεσα αποτελέσματα αξιολογούνται ως περισσότερο βέβαια και άρα πιο σημαντικά, συγκριτικά με τα αποτελέσματα που θα κληθεί κάποιος να αντιμετωπίσει σε βάθος χρόνου.

Συνεπώς κατά τη διάρκεια πειστικών ανακρίσεων, ένας ύποπτος μπορεί να υποκύψει στις πιέσεις της αστυνομίας προκειμένου να αποφύγει τις άμεσες συνέπειες (όπως π.χ παρατεταμένη κούραση, αϋπνία, πείνα, δίψα, άγχος, πίεση, κλπ.), πιστεύοντάς πως θα έχει τη δυνατότητα να διαχειριστεί τις μακροπρόθεσμες συνέπειες της ομολογία, ανακαλώντας τελικά σε δεύτερο χρόνο.

4. Ψευδείς Ομολογίες

Ο Kassin και Wrightsman (1985) βασισμένοι σε θεωρίες ψυχοκοινωνικής επιρροής πρότειναν την ταξινόμηση των ψευδών ομολογιών σε τρεις ξεχωριστές κατηγορίες: α) τις οικειοθελείς, β) τις εξαναγκαστικές-συμμορφούμενες και γ) τις εξαναγκαστικές-εσωτερικευμένες ομολογίες. Αυτή η κατηγοριοποίηση έχει αποτελέσει χρήσιμη θεωρητική βάση για την περαιτέρω διερεύνηση των ψευδών ομολογιών (Gudjonsson, 2003b; Inbau et al., 2013; McCann, 1998; Ofshe & Leo, 1997).

Οικειοθελείς ψευδείς ομολογίες

Στο παρελθόν, αθώοι πολίτες έχουν αναλάβει -δίχως την παρότρυνση ή την άσκηση πίεσης από την αστυνομία- την ευθύνη για εγκλήματα που δεν έχουν διαπράξει. Οι λόγοι για τους οποίους κάποιος επιλέγει να προβεί σε μία οικειοθελή ψευδή ομολογία είναι πολλοί. Από τους πιο συνηθισμένους, όπως η επιθυμία προστασίας του πραγματικού ενόχου, μέχρι τους πιο ιδιαίτερους, όπως παθολογική ανάγκη για φήμη -ειδικά στις πολύκροτες υποθέσεις- η συνειδητή ή ασυνειδητή ανάγκη για αυτοτιμωρία και η ανικανότητα διαχωρισμού του πραγματικού από το μη πραγματικό (Gudjonsson et al., 2004).

Συμμορφούμενες ψευδείς ομολογίες

Σε αντίθεση με τις οικειοθελείς ψευδείς ομολογίες, οι συμμορφούμενες ψευδείς ομολογίες αποσπώνται κατά την ανακριτική διαδικασία από τους υπόπτους, με τη χρήση καταπιεστικών τεχνικών. Αυτός ο τύπος ομολογίας θεωρείται μία πράξη συμμόρφωσης από το υπό ανάκριση άτομο, το οποίο υποκύπτει τελικά στην κοινωνική πίεση έχοντας πλήρη επίγνωση της αθωότητάς του. Σε αυτές τις περιπτώσεις, ο ύποπτος συμμορφώνεται με την επιταγή της αστυνομίας να ομολογήσει, προκειμένου να «δραπετεύσει» από μία στρεσογόνα κατάσταση, να αποφύγει κάποια τιμωρία/ποινή ή να επωφεληθεί από μία υποσχόμενη ανταμοιβή.

Ο Gudjonsson (2003) αναγνώρισε συγκεκριμένα κίνητρα για τέτοιου είδους υποχωρήσεις, τα οποία σχετίζονται με την εξυπηρέτηση βιολογικών αναγκών, τη δυνατότητα επικοινωνίας με τους οικείους τους, ή σε περιπτώσεις εξαρτημένων ατόμων, την «ικανοποίηση» μίας εξάρτησης (π.χ. ναρκωτικά, αλκοόλ).

Εσωτερικευμένες ψευδείς ομολογίες

Σε αυτή την κατηγορία κατατάσσονται οι ομολογίες ευάλωτων αλλά αθώων ύποπτων, οι οποίοι υπό την επιρροή ιδιαίτερα έντονων καθοδηγούμενων ανακριτικών τακτικών, καταλήγουν όχι απλώς στην πλήρη συμμόρφωση αλλά ακόμα και στην συνειδητή πεποίθηση ότι έχουν πράγματι διαπράξει το υπό διερεύνηση έγκλημα, συχνά με την κατασκευή ψευδών αναμνήσεων για

το περιστατικό. Ο Gudjonsson και ο MacKeith (1982) υποστήριξαν ότι αυτός ο τύπος ψευδούς ομολογίας προκύπτει όταν κάποιος αντιμετωπίζει προβλήματα στη μνημονική του ικανότητα με αποτέλεσμα να αναπτύσσει μεγάλη ευαλωτότητα στην καθοδήγηση και την υποβολή

5. Παράγοντες κατάστασης και προσωπικοί παράγοντες κινδύνου

Τα προαναφερθέντα στοιχεία οδήγησαν στη διεξαγωγή σειράς εμπειρικών ερευνών έτσι ώστε να διερευνηθούν οι παράγοντες εκείνοι που διαδραματίζουν σημαντικό και συχνά καθοριστικό ρόλο στην απόσπαση ψευδών ομολογιών. Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, οι παράγοντες αυτοί χωρίζονται σε δύο κύριες κατηγορίες: α) τους «παράγοντες κατάστασης» ('situational factors') και β) τα ατομικά χαρακτηριστικά του υπόπτων ('dispositional factors') (Gudjonsson, 2003a).

Οι «παράγοντες κατάστασης» περιγράφουν τις συνθήκες υπό τις οποίες λαμβάνει χώρα η προανάκριση και η ανάκριση (Scherr et al., 2014), όπως για παράδειγμα τις πολύωρες και επαναλαμβανόμενες διαδικασίες (Madon et al., 2013), τις τακτικές του εκφοβισμού και των απειλών (Blair, 2005), την καταφυγή σε ακραίες μεθόδους (πχ. στέρηση ύπνου και άλλων βιολογικών αναγκών, επιβολή απομόνωσης κ.ά.) (Harrison & Horne, 2000), την παρουσίαση ψευδών αποδεικτικών στοιχείων, την παρείσφρηση αναληθών πληροφοριών, την προσπάθεια επιμόλυνσης της μνήμης (Alceste, Crozier & Strange, 2019; Davis et al., 2010) και τη συχνή υιοθέτηση μη νόμιμων προανακριτικών τακτικών που οδηγούν το υπό κράτηση άτομο στο εσφαλμένο συμπέρασμα σύμφωνα με το οποίο η ομολογία του θα «ελαφρύνει» τη θέση του, οδηγώντας το είτε στην αθώωσή του, είτε στην καταδίκη μιας σημαντικά μικρότερης ποινής από την προβλεπόμενη (Kassin & McNall, 1991; Madon et al., 2012).

Η δεύτερη κατηγορία αφορά τα ατομικά χαρακτηριστικά του υπόπτων ('dispositional factors') τα οποία τον καθιστούν εξαιρετικά ευάλωτο στην επιρροή, την παγίδευση, την υποβολιμότητα, την καθυπόταξη και κατά συνέπεια στην εκμείευση μιας ψευδούς ομολογίας (Drake et al., 2017; Gudjonsson, 2017).

Οι έρευνες επιβεβαίωσαν ότι οι ανήλικοι ύποπτοι τέλεσης μιας αξιόποινης πράξης (Evans & Lyon, 2019) καθώς και άτομα με γνωστικές δυσλειτουργίες ή/και προβλήματα ψυχικής υγείας, όχι μόνο συλλαμβάνονται με μεγαλύτερη συχνότητα, αλλά παρουσιάζουν ταυτόχρονα ιδιαίτερη ευαλωτότητα στην προανακριτική διαδικασία με αυξημένο κίνδυνο να οδηγηθούν στην εκμείευση ψευδών ομολογιών (O'Connell et al., 2005; Sigurdsson & Gudjonsson, 2001).

Αν και στη διεθνή βιβλιογραφία υπάρχει ομοφωνία ως προς τα ατομικά χαρακτηριστικά των υπόπτων που καταφεύγουν σε ψευδείς ομολογίες, δε φαίνεται να συμβαίνει το ίδιο με τους παράγοντες κινδύνου που σχετίζονται με τις συνθήκες υπό τις οποίες ομολογούν οι φερόμενοι ως δράστες. Είναι αξιοσημείωτη η διατύπωση διαφορετικών θεωριών και συμπερασμάτων από τους ερευνητές (Kassin et al., 2010), η οποία ενδεχομένως να οφείλεται στο διαφορετικό θεσμικό και πολιτισμικό πλαίσιο, καθώς και στο διαφορετικό «νομικό πολιτισμό» της κάθε δικαιοταξίας (Kassin & Gudjonsson, 2004).

6. Η ομολογία στο Δικαστήριο

Στο Σύστημα Ποινικής Δικαιοσύνης, η ομολογία θεωρείται η «Βασίλισσα των αποδείξεων» ('*confessio est regina probationum*') διαδραματίζοντας τον καθοριστικότερο ρόλο στο σχηματισμό δικανικής κρίσης και την απονομή δικαιοσύνης (McCormick, 1972). Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, η καταδίκη των υποθέσεων βασίζεται αποκλειστικά σε μία ομολογία σε ποσοστό περίπου 13 τοις εκατό (Geven et al., 2020; Innocence Project, 2021). Ωστόσο, το γεγονός της συχνής αμφισβήτησης της αξιοπιστίας του εν λόγω αποδεικτικού μέσου, καθιστά επιτακτική την ανάγκη για τη διερεύνηση του τρόπου απόσπασής της, ώστε να διασφαλιστεί η περιφρούρηση των θεμελιωδών και συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων του φερόμενου ως δράστη (Brooks, 2000; Kassin et al., 2010).

Σε διεθνές επίπεδο, έχουν υιοθετηθεί κατευθυντήριες γραμμές με σκοπό τη διασφάλιση της ακεραιότητας του Συστήματος Ποινικής Δικαιοσύνης, την προστασία των πολιτών από τις παραβιάσεις των δικαιωμάτων τους και την ελαχιστοποίηση του κινδύνου απόσπασης ψευδούς ομολογίας.

Σε αρκετές Ευρωπαϊκές χώρες οι ομολογίες πλέον αξιολογούνται κατά περίπτωση από το σύνολο των περιστάσεων και γίνονται αποδεκτές στο δικαστήριο με την προϋπόθεση ότι ήταν αποτέλεσμα οικειοθελούς επιλογής. Ως εκ τούτου, οι ομολογίες δεν λαμβάνονται υπόψη σε περίπτωση που έχουν εκμαιευθεί με τη χρήση βίας, απειλών ή ψευδών υποσχέσεων, στέρησης φαγητού, ύπνου ή άλλων βιολογικών αναγκών και δίχως την ενημέρωση του υπόπτου αναφορικά με τα νομικά του δικαιώματα.

Ωστόσο, έρευνες αποκαλύπτουν ότι οι ένορκοι επηρεάζονται σημαντικά από μία ομολογία ενώ είναι σε θέση να αξιολογήσουν τις ομολογίες εκείνες που είναι αποτέλεσμα πίεσης και εξαναγκασμού (Kassin & Wrightsman, 1980). Το πρόβλημα όμως δεν περιορίζεται στους ενόρκους, καθώς αποτελέσματα ερευνών επιβεβαιώνουν ότι οι ομολογίες τείνουν να επικαλύπτουν τις

υπόλοιπες πληροφορίες, όπως για παράδειγμα την ύπαρξη άλλοθι και άλλων αποδεικτικών στοιχείων αθωότητας (Drizin & Leo, 2004). Όπως χαρακτηριστικά έχει αναφέρει ο McCormick (1972): «η παρουσίαση της ομολογίας στο δικαστήριο, κάνει όλες τις υπόλοιπες πτυχές της δίκης να φαίνονται περιττές» (p. 316).

Συνεπώς, θεωρείται μείζονος σημασίας η ουσιαστική αναδιαμόρφωση της ανακριτικής διαδικασίας και η ανάπτυξη ενός θεωρητικού πλαισίου το οποίο θα συνεισφέρει στην ενημέρωση και αναθεώρηση των πρακτικών που χρησιμοποιούνται από τους προανακριτικούς υπαλλήλους.

7. Προτάσεις για Αναδιαμόρφωση

Αναδιαμόρφωση Ανακριτικών Πρακτικών

Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, συγκεκριμένες ανακριτικές πρακτικές υπονομεύουν την αξιοπιστία των ομολογιών και θέτουν σε κίνδυνο αθώους υπόπτους. Αρχικά συνιστάται η τήρηση συγκεκριμένων χρονικών περιορισμών για κάθε προανακριτική διαδικασία καθώς έχει αποδειχτεί πως η παρατεταμένη απομόνωση και οι πολύωρες ανακρίσεις έχουν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία έντονων συναισθημάτων κόπωσης, φόβου, αβοηθησίας, τη στέρηση φαγητού, ύπνου και άλλων βιολογικών αναγκών.

Επίσης, κρίνεται σημαντική η απαγόρευση των τακτικών της κατασκευής ψευδών αποδεικτικών στοιχείων δεδομένου ότι σύμφωνα με μελέτες η εξαπάτηση και παγίδευση των υπόπτων αυξάνει σημαντικά τον κίνδυνο μιας ψευδούς ομολογίας (Horselenberg et al., 2003).

Ο τελευταίος παράγοντας κινδύνου αφορά την τεχνική της «ελαχιστοποίησης». Έρευνες έχουν δείξει ότι οι εν λόγω τακτικές οδηγούν τους υπόπτους στο εσφαλμένο συμπέρασμα ότι θα έχουν σαφώς μια επιεικέστερη μεταχείριση αν ομολογήσουν, οδηγώντας τους συχνά στην ανάληψη της ευθύνης μιας αξιόποινης πράξης που ωστόσο ποτέ δεν τέλεσαν (Kassin & McNall, 1991). Φαίνεται πως με την τακτική της «ελαχιστοποίησης», καλλιεργείται στους υπόπτους με ψευδείς υποσχέσεις η πεποίθηση μιας ευμενέστερης αντιμετώπισής τους στο δικαστήριο, με αποτέλεσμα να οδηγούνται σε ψευδείς ομολογίες.

Ηλεκτρονικό Αρχείο Ανακρίσεων

Υψίστης σημασίας για την αναδιαμόρφωση της όλης διαδικασίας, συνιστά η διασφάλιση της διαφάνειας όλων των πτυχών της προανακριτικής πορείας. Συγκεκριμένα, είναι εξαιρετικής σημασίας η υποχρεωτική βιντεοσκόπηση όλων των διερευνητικών συνεντεύξεων/προανακρι-

σεων των υπόπτων, από την αρχή μέχρι το τέλος, με την κάμερα τοποθετημένη σε ουδέτερο σημείο έτσι ώστε να εστιάζει τόσο στον ύποπτο, όσο και στον ανακριτή.

Στην Αγγλία η βιντεοσκόπηση των συνεντεύξεων θεωρείται υποχρεωτική τόσο για την προστασία των νομικών δικαιωμάτων των υπόπτων όσο και για τη διασφάλιση της ακεραιότητας της διαδικασίας. Παρά τις αρχικές επιφυλάξεις της αστυνομίας η θεσμική υιοθέτηση αυτής της πρακτικής, έχει επηρεάσει θετικά τον τρόπο με τον οποίο διεξάγονται και αξιολογούνται οι διερευνητικές συνεντεύξεις.

8. Η Ομολογία στην Ελλάδα

Στη χώρα μας δεν έχει διερευνηθεί έως σήμερα από τη σκοπιά της Δικαστικής Ψυχολογίας το αποδεικτικό μέσο της ομολογίας. Λαμβάνοντας υπόψη τον καθοριστικό ρόλο του θεσμικού και πολιτισμικού πλαισίου της κάθε δικαιοταξίας στη διεξαγωγή των εν λόγω δικονομικών διαδικασιών (Kassin et al., 2010), κρίνεται απαραίτητη η διερεύνηση του συγκεκριμένου πεδίου και στην ελληνική έννομη τάξη

Προκειμένου να γίνει κατανοητός ο τρόπος με τον οποίο η προανακριτική διαδικασία επιδρά στην απόφαση του υπόπτου να ομολογήσει, είναι αναγκαίο να μελετηθεί η αλληλεπίδραση μεταξύ υπόπτου-ανακριτή, οι πρακτικές που εφαρμόζονται από τους προανακριτικούς υπαλλήλους, οι συνθήκες υπό τις οποίες λαμβάνει χώρα η όλη διαδικασία αλλά και η επίδρασή της στην ψυχολογία του και τη συμπεριφορά του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Alceste, F., Crozier, W. E., & Strange, D (2019). Contaminated Confessions: How Source and Consistency of Confession Details Influence Memory and Attributions. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, 8, 78-91.
- Blair, J. P. (2005). A test of the unusual false confession perspective using cases of proven false confessions. *Criminal Law Bulletin*, 41, 127-144.
- Brooks, P. (2000). *Troubling confessions: Speaking guilt in law and literature*. University of Chicago Press.
- Davis D., Leo, R. A., & Follette, W. C. (2010). Selling Confession: Setting the stage with the “Sympathetic Detective with a Time-Limited Offer”. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 26(4), 441-457.
- Drake, K. E., Gonzalez, R. A., Sigurdsson, J. F., Sigfusdottir, I. D., & Gudjonsson, G. H. (2017). A national study into temperament as a critical susceptibility factor for reported false confessions amongst adolescents. *Personality and Individual Differences*, 111, 220-226.
- Evans, A. D., & Lyon, T. D. (2019). The effects of the putative confession and evidence presentation on maltreated and non-maltreated 9- to 12-year-olds’ disclosures of a minor transgression. *Journal of Experimental Child Psychology*, 188, 204674. <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2019.104674>
- Geven, L. M., Ben-Shakhar, G., Kassin, S., & Verschuere, B. (2020). Distinguishing true from false confessions using psychological patterns of concealed information recognition – A proof of concept study. *Biological Psychology*, 154, <https://doi.org/10.1016/j.biopsycho.2020.107902>

- Gudjonsson, G. (2017). Memory distrust syndrome, confabulation and false confession. *Cortex*, 87, 156-165. \
- Gudjonsson, G. H. (2003a). Psychology brings justice: The science of forensic psychology. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 13(3), 159-167.
- Gudjonsson, G. H. (2003b). *The psychology of interrogations and confessions: A handbook*. John Wiley & Sons.
- Harrison, Y., & Horne, J. A. (2000). The impact of sleep deprivation on decision making: a review. *Journal of experimental psychology: Applied*, 6(3), 236-249.
- Inbau, F. E., Reid, J. E., Buckley, J. P. & Jayne, B. C. (2013). *Criminal interrogation and confessions* (5th Edition). Gaithersberg, MD: Aspen.
- Innocence Project Fact Sheet*. (2021). Retrieved January 26, 2021, from <https://www.innocenceproject.org/dna-exonerations-in-the-united-states/>
- Kassin, S. M., Drizin, S. A., Grisso, T., Gudjonsson, G. H., Leo, R. A., & Redlich, A. D. (2010). Police-induced confessions: Risk factors and recommendations. *Law and human behavior*, 34(1), 3-38.
- Kassin, S. M., & Gudjonsson, G. H. (2004). The psychology of confessions: A review of the literature and issues. *Psychological Science in the Public Interest*, 5(2), 33-67.
- Kassin, S. M., & McNall, K. (1991). Police interrogations and confessions: Communicating promises and threats by pragmatic implication. *Law and Human Behavior*, 15(3), 233-251.
- Leo, R. A. (2008). *Police Interrogation and American Justice*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Madon, S., Guyll, M., Scherr, K. C., Greathouse, S., & Wells, G. L. (2012). Law and Human Behavior, 36(1), 13-20.
- Madon, S., Yang, Y., Smalarz, L., Guyll, M., & Scherr, K. C. (2013). How factors present during the immediate interrogation situation produce short-sighted confession decisions. *Law and Human Behavior*, 37(1), 60-74.
- McCormick, C. T. (1972). *McCormick's handbook of the law of evidence*. West Publishing Company.
- Meili, T. (2003). *I am the Central Park jogger : A story of hope and possibility*. New York : Scribner.
- Narchet, F. M., Meissner, C. A., & Russano, M. B. (2011). Modeling the influence of investigator bias on the elicitation of true and false confessions. *Law and Human Behavior*, 35, 452-465.
- O'connell, M. J., Garmoe, W., & Goldstein, N. E. S. (2005). Miranda comprehension in adults with mental retardation and the effects of feedback style on suggestibility. *Law and Human Behavior*, 29(3), 359-369.
- Ofshe, R. L., & Leo, R. A. (1997). The decision to confess falsely: Rational choice and irrational action. *Denver University Law Review*, 74, 979-1122.
- Scherr, K. C., Miller, J. C., & Kassin, S. M. (2014). "Midnight Confessions": The effect on chronotype asynchrony on admissions of wrongdoing. *Basic and Applied Social Psychology*, 36, 321-328.
- Shepherd, E., & Griffiths, A. (2013). *Investigative Interviewing: The conversation management approach* (2nd Ed.). Oxford: Oxford University Press.
- Sigurdsson, J. F., & Gudjonsson, G. H. (2001). False confessions: The relative importance of psychological, criminological and substance abuse variables. *Psychology, Crime and Law*, 7(1-4), 275-289.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1998). *Basics of qualitative research: Grounded Theory procedures and techniques*. London: Sage.